

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ ТА ПРІОРИТЕЗАЦІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ РОЗСЛІДУВАННЯ

Шевчук Віктор,

доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України,
заслужений юрист України, м. Харків, Україна
ORCID: [http://orcid.org / 0000-0001-8058-3071](http://orcid.org/0000-0001-8058-3071)

Вступ. Досліджуючи проблематику технологізації та пріоритезації розслідування кримінальних правопорушень в сучасних умовах цифровізації суспільства і воєнних загроз, можна викремити низку дискусійних питань, які потребують спеціального дослідження. Передусім, серед таких проблем особливого методологічного значення набувають питання з'ясування поняття, сутності, напрямків та перспектив застосування таких підходів (принципів) у кримінальному судочинстві, їх практичного значення [1, с. 375-380].

Технологізація та пріоритезація досудового розслідування, судового розгляду та криміналістики загалом є однією із важливих тенденцій розвитку криміналістичної науки і практики і передбачає врахування таких підходів у використанні та розробленні криміналістичних засобів, методів, прийомів, технологій, призначених для виявлення, збирання, дослідження та використання доказів у судочинстві [2, с. 59-77]. Для ефективного вирішення завдань розслідування і забезпечення досягнення цілей судочинства важливим є дотримання принципу системності застосування криміналістичних засобів, прийомів, методів та технологій, тому означені підходи є методологічно значущими, які визначають напрями подальших наукових досліджень у цій царині знань. Представлена наукова публікація підготовлена на виконання фундаментальної теми «*Пріоритезація та технологізація у кримінальному провадженні у воєнний та повоєнний час*», що досліджується в НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

Ціль роботи. Дослідження проблематики технологізації та пріоритезації

розслідування кримінальних правопорушень в сучасних умовах воєнних загроз та цифровізації суспільства, можливостей оптимізації цієї роботи. Розроблення сучасного розуміння цих понять та формування основних перспективних напрямів дослідження у цій царині знань.

Матеріали та методи. Методологічним підґрунтям дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, що відображає взаємозв'язок теорії і практики, а також концептуальні положення науки криміналістики. У процесі цього дослідження також застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження, зокрема, такі як діалектичний, аналітичний, статистичні, індукції та дедукції, метод системно-структурного аналізу.

Результати та обговорення. Технологізація криміналістики передусім пов'язана із процесами та процедурами застосування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів і технологій, спрямованих на вирішення тактичних і стратегічних завдань розслідування і судового розгляду, технологій проведення тактичних операцій, окремих слідчих (розшукових) дій і судових експертиз, спрямованих на вирішення криміналістичних завдань, у процесі здійснення кримінального провадження [3, с. 73-77]. Тому доцільно говорити про процеси та напрями технологізації криміналістики в сучасних умовах.

Вбачається, що технологічний аспект у системі застосування техніко-криміналістичних, тактичних і методичних положень криміналістики є площиною розуміння закономірностей із реалізації послідовних процесів щодо застосування криміналістичних технологій і засобів, технологій проведення окремих слідчих (розшукових) дій і розслідування кримінальних проваджень і судового розгляду загалом. Основним призначенням криміналістичних технологій є забезпечення оптимального й ефективного вирішення тактичних, слідчих, експертних та інших криміналістичних завдань у процесі кримінального провадження.

Технологізація криміналістики – це процес застосування криміналістичних технологій у кримінальному провадженні щодо практичної реалізації комплексу взаємопов'язаних дій, заходів, послідовних процесів і

процедур технологічного спрямування, що відображається у системі криміналістичних техніко-технологічних знань загальної теорії криміналістики, у поетапній і послідовній реалізації технологій і засобів криміналістичної техніки, тактики, методики, а також судово-експертних досліджень [4, с. 59-77].

Можна виокремити різні рівні та напрями технологізації криміналістики, судової експертизи, кримінального провадження, судочинства загалом, а також технологізація криміналістичної дидактики, процесу викладання криміналістики і судової експертології [5, с. 115-118]. Більше того, процеси технологізації криміналістики спостерігаються у всіх розділах криміналістики, зокрема, у загальній теорії криміналістики, криміналістичній техніці, криміналістичній тактиці, криміналістичній методиці.

Важливого значення набуває технологічний підхід практиці досудового розслідування та судового розгляду. Методологічно технологічний підхід орієнтовано на послідовну реалізацію системи відповідних дій, заходів, операцій з урахуванням динамічної структури з одного боку, злочинної діяльності, а з іншого - діяльності із розслідування та судового розгляду, включаючи й технології застосування техніко-криміналістичних засобів, технології слідчих (розшукових) дій, технології тактичних комбінацій, технології тактичних операцій і технології проведення судових експертиз, основним призначенням яких є забезпечення оптимального та ефективного вирішення тактичних, процесуальних, слідчих та експертних завдань. Застосовується такий підхід для побудови типових програм розслідування і судового розгляду, типових тактичних операцій, етапності, плановірності і виступає підґрунтям технологізації формування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів, технологій і комплексів, спрямованих на вирішення окремих криміналістичних (тактичних) та інших завдань з урахуванням типових слідчих ситуацій [6, с. 73-76].

Отже, технологічний підхід – це напрям дослідження закономірностей щодо реалізації комплексів взаємопов'язаних дій і процедур, що застосовуються в певній послідовності, з метою досягнення необхідного

результату в практиці злочинної, а також криміналістичної діяльності. Сутність технологічного підходу до процесу кримінального провадження полягає в комплексному й послідовному виконанні інформаційно-пізнавальних та організаційно-управлінських дій, пов'язаних із вирішенням криміналістичних завдань під час досудового розслідування та судового провадження. Виникнення технологічного підходу пов'язано з розвитком алгоритмічного й ситуаційного підходів, що і стало основою технологізації та передумовою програмування розслідування. Поступовий розвиток уявлень про технологічну сутність злочинної діяльності та діяльності з розслідування зумовив формування технологічного підходу до вивчення цих об'єктів криміналістики.

Як бачимо, сучасне розуміння і використання новітніх (криміналістичних, кримінальних) технологій у контексті протидії злочинності має подвійний характер. З одного боку, сучасні технології використовуються злочинцями для вчинення кримінальних правопорушень. У цьому сенсі новітні технології входять до механізму злочинної діяльності і стають кримінальними технологіями досягнення злочинних цілей (*технології злочинної діяльності*) [7, с. 12-46]. З іншого боку, технології є інструментом, що дозволяє не тільки успішно протидіяти кримінальним правопорушенням (злочинам), але і запобігати їм. Вони виступають, як *криміналістичні технології*, і пов'язані вони із діяльністю із розслідування та судового розгляду [8, с. 38].

Технологічний підхід у криміналістиці, як різновид діяльнісного підходу, відображає динамічні процеси діяльності двох протилежних типів: злочинної діяльності та діяльності із розслідування та судового розгляду, включаючи й технології: а) застосування техніко-криміналістичних засобів, б) слідчих (розшукових) дій, в) тактичних комбінацій, г) тактичних операцій і д) проведення судових експертиз та є) судово-експертної діяльності.

Отже, технологічний підхід у криміналістиці слід розглядати як різновид діяльнісного підходу, що зумовлено природою діяльності (слідчої, детективної, експертної, судової, а з протилежного боку – злочинної), як динамічного процесу, реалізація якого відбувається у формі цілеспрямованих, послідовних

дій і процедур технологічного характеру, що підлягають поетапній і послідовній реалізації в процесі кримінального провадження: застосування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів, вирішення тактичних і стратегічних завдань розслідування, проведення тактичних операцій, слідчих (розшукових) дій і судових експертиз, спрямованих на вирішення криміналістичних завдань.

Поряд із технологізацією кримінального провадження, криміналістичної науки, особливого значення набуває *пріоритезація досудового розслідування, судового розгляду*. Врахування такого підходу має визначальну роль у формуванні сучасної криміналістики, зумовлює перспективи її подальшого розвитку. У зв'язку з цим, на сьогодні актуальними є ці проблеми, що визначає необхідність їх дослідження у контексті сучасних можливостей цифровізації механізмів пріоритезації кримінальних проваджень в реаліях сьогодення.

У цьому сенсі слушно зауважує М.І. Пашковський, що пріоритезація кримінальних проваджень, зокрема на стадії досудового розслідування, належить до питань організації досудового розслідування. Крім того, пріоритезація в процесуальній діяльності може стосуватися не лише пріоритезації кримінальних проваджень, але й пріоритезації в кримінальних провадженнях, коли визначатиметься послідовність вчинення тих чи інших процесуальних дій, чи прийняття рішень. Частково така пріоритезація в КПК вже унормована [9, с. 80-91].

Вбачається, що пріоритезація кримінальних проваджень в умовах обмежених ресурсів системи правопорядку є одним з складних завдань розвитку цієї системи. Ідеї пріоритезації не лише спираються на ефективне управління кримінальним провадженням, а й на економічний аналіз питань правозастосування, а також на послідовну і формалізовану кримінальну політику, достовірне знання про злочинність, можливість прогнозування злочинності, наявні криміналістичні засоби протидії, що вимагає ефективної профілактики з одного боку, з іншого – дієвої протидії з врахуванням пріоритетних напрямів у боротьбі зі злочинністю.

Пріоритезація у розслідуванні кримінальних правопорушень визначається низкою завдань та чинників, що впливають на обрання об'єктів розслідування та розподіл ресурсів. Основними критеріями пріоритезації є тяжкість злочину, суспільна небезпека, соціальна значущість та наявність доказів. Слідчі органи визначають пріоритети на основі законодавства, інструкцій та оперативної обстановки.

У кримінальному провадженні пріоритезація означає визначення першочерговості та важливості певних дій, завдань або обставин у процесі розслідування та судового розгляду кримінального провадження [10, с. 357]. Це стосується вибору найважливіших доказів для збирання, визначення першочергових слідчих (розшукових) дій, а також встановлення послідовності розгляду кримінальних проваджень у суді [11].

Процес пріоритезації у кримінальному провадженні проявляється у різноманітних чинниках, як-то: а) *збирання доказів*. Першочергово збираються докази, які мають найбільше значення для встановлення істини у справі, наприклад, речові докази, свідчення очевидців, експертні висновки; б) *слідчі (розшукові) дії*. У першу чергу проводяться ті слідчі дії, які можуть бути втрачені з часом, наприклад, огляд місця події, допит свідків; в) *судовий розгляд*. Суд визначає пріоритетність розгляду кримінальних проваджень, враховуючи тяжкість злочину, складність справи, наявність свідків та інші фактори; г) *реалізація прав учасників*. Пріоритет надається захисту прав та законних інтересів усіх учасників кримінального провадження, включаючи підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, свідків; г) черговість проведення негласних слідчих (розшукових) дій та забезпечувальних засодів, спрямованих на вирішення окремих завдань розслідування та визначення ефективності збирання доказів тощо.

Висновки. Таким чином, сутність технологічного підходу до процесу кримінального провадження полягає в комплексному й послідовному виконанні інформаційно-пізнавальних та організаційно-управлінських дій, пов'язаних із вирішенням криміналістичних завдань під час досудового розслідування та

судового провадження.

Застосовується такий підхід для побудови типових програм розслідування і судового розгляду, типових тактичних операцій, етапності, планомірності і виступає підґрунтям технологізації формування техніко-, тактико-, методико-криміналістичних засобів, технологій і комплексів, спрямованих на вирішення окремих криміналістичних (тактичних) та інших завдань з урахуванням типових слідчих ситуацій.

Поряд із технологізацією кримінального провадження, криміналістичної науки, особливого значення набуває пріоритезація досудового розслідування, судового розгляду. У кримінальному провадженні пріоритезація означає визначення першочерговості та важливості певних дій, завдань або обставин у процесі розслідування та судового розгляду кримінального провадження. В цілому, принцип пріоритезації забезпечує ефективність та справедливність кримінального провадження, дозволяючи зосередити увагу на найважливіших аспектах кримінального провадження та забезпечити її швидкий та якісний розгляд.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Шевчук В. М., Тищенко О. І. Технологізація криміналістики, судової експертизи і кримінального провадження в сучасних умовах цифровізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 12. 2024. С. 375-380. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2024/88.pdf
2. Shevchuk, V., Zhuravel, V., Yevdokimenko, S., Yevdokimenko, S., Myshkov, Y. (2025). Forensic Examination and Criminalistics in Investigating War Crimes: European and Ukrainian Experiences. *Jurnal Media Hukum*, 32(1), 59-77. DOI: <https://doi.org/10.18196/jmh.v32i1.25056>
3. Konovalova V. O., Shevchuk V. M. Digital criminalistics as a strategic direction of formation of criminalistic knowledge. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers III International Scientific and Theoretical Conference*, January 20, 2023. Amsterdam: European Scientific Platform. Pp. 73-77.

4. Zhuravel, V. A., & Kovalenko A. V. Examination of evidence in criminal proceedings as a component of the proof process. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(2), 313–328.
5. Комісарчук Р. В. Криміналістична технологія в системі юридичної освіти. *Jumalu juridic national: teorie si practica*, № 3 (31), 2018. С. 115-118.
6. Тіщенко В. В., Барцицька А. А. Криміналістична технологія як складовий елемент понятійно-категоріального апарату криміналістичної науки: постановка проблеми. *Криміналістика у протидії злочинності: матеріали наук.-практ. конф.*, 16 жовт. 2009 р. К.: Хай-Тек-Прес, 2009. С. 73–76.
7. Матулене С., Шевчук В., Балтрунене Ю. Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: український та європейський досвід. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 4 (29). 2023. С.12-46.
8. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С 38.
9. Пашковський М. І. Пріоритезація кримінальних проваджень за статтею 438 КК України: перспективи цифровізації. Альманах наукових праць фахівців НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України за результатами досліджень у 2022 р.; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків: Право, 2023. С. 80-91.
10. Шевчук В. М. Роль технологій штучного інтелекту у правоохоронній діяльності та забезпеченні безпеки і обороноздатності України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2024. С. 356 – 361.
11. Shevchuk, V., Zatenatskyi, D., Kapustina, M., Kolesnikova, I., & Shevchuk, A. (2024). Criminalistics Means and Methods of Combating Ecocide in the Modern Conditions of Military Threats. *Journal of Environmental Law and Policy*, 04(03), 82-120. DOI: <https://doi.org/10.33002/jelp040304>